

Соломіна Ганна Валеріївна,
к.е.н, доцент кафедри економіки та фінансів,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ФОРЕНЗІК – ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Відсутність системи зовнішнього і внутрішнього контролю може згубно позначитися на бізнесі - за оцінками експертів, українські підприємства втрачають близько третини річної виручки. Але, як відомо, будь-яке правопорушення залишає фінансовий слід. Проаналізувати внутрішнє середовище підприємства, зокрема виявити шахрайські схеми, сумнівні угоди, нечистих на руку співробітників шляхом дослідження первинної документації, а також вивчити зовнішнє середовище (потенційних контрагентів, пов'язаних осіб, динаміку зростання фінансового стану топ-менеджменту компанії і їх афілійованих осіб) дозволяє такий відносно новий для України інструмент, як форензік. Метою статті є обґрунтування шляхів використання та впровадження послуг форензік у забезпечення господарської діяльності підприємства, визначенні пріоритетів цільових напрямів фінансових розслідувань. Основні результати дослідження висвітлені за допомогою діалектичного методу щодо пізнання економічних явищ і теоретичних засад, системного підходу. У статті піднімаються актуальні для вітчизняної економіки питання організації та проведення форензік – розслідування фінансового шахрайства підприємств. Розглянуто його теоретичні основи, природа і види шахрайства, етапи та основи методики проведення. Обґрунтовано, що у сучасному розумінні «форензік» – це комплекс заходів системи контролю. З одного боку, ці заходи спрямовані на запобігання вчинення протиправних дій, здійснюваних посадовими особами компанії (менеджментом), а також на припинення зловживання службовим становищем. З іншого боку, вони направлені на розслідування фактів шахрайства, внаслідок яких репутації підприємства було завдано збитків або ж це спричинило за собою істотні фінансові втрати. Одержані результати дослідження є передумовою пролонгації роботи над методологією, яка повинна бути максимально адаптована до формату управління ризиком фінансових зловживань та нейтралізації його наслідків. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практичних аспектів формування системи безпеки в контексті аналізу поведінкових індикаторів шахрайства та методології інтелектуального аналізу даних за використання спеціалізованих інструментів.

***Ключові слова:** форензік; шахрайство, методи фінансового розслідування, внутрішній контроль, проведення інтерв'ю, аналітичні процедури, інтелектуальний аналіз даних.*

ВСТУП

Постановка проблеми. При здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємство часто стикається з неправомірними діями співробітників, з фінансовими махінаціями, шахрайством і різними ризиками, що знижує фінансовий результат.

Для виявлення ризику, природи його виникнення, недостатньо використання лише стандартних методів аудиту, оскільки нерідко шахрайство є продуманим процесом, який супроводжується спеціальними і винахідливими заходами щодо його приховування.

В умовах недосконалого контролю всі ці особливості можуть створювати підґрунтя для виникнення високої схильності порушення фінансового законодавства та інших норм права при виконанні своїх обов'язків, дозволяючи співробітникам здійснювати спотворення при відображенні господарських операцій та складання звітності.

Отже, потрібно впроваджувати методики для виявлення фактів шахрайства всередині підприємства, а також виявлення та припинення фінансових злочинів з боку контрагентів. Керівництву організації поряд зі стандартними методами аудиту потрібно вдаватися до методів спеціалізованого фінансового контролю і ревізії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематикою формування та застосування методології фінансових розслідувань займаються багато зарубіжних науковців, а також аудиторські компанії. У виданні «A guide to forensic accounting investigation» цілий колектив американських авторитетних фахівців розглядають проблеми проведення незалежного фінансового розслідування. Серед них варто виділити Т. В. Голдена, С. Л. Скалака, М. М. Клайтон (практикуючі фахівці, партнери PricewaterhouseCoopers LLP).

За результатами огляду останніх досліджень і публікацій виявлено не вирішену частину проблеми у сфері аналітичного забезпечення, що полягає у відсутності розроблених методик для аналізу стану господарської діяльності на мікро- та макрорівні, які б враховували динаміку розвитку ситуативних ризиків господарської діяльності та міру їх впливу на господарські процеси.

Мета статті (постановка завдання). Основною метою статті є обґрунтування шляхів використання та впровадження послуг форензік у забезпечення господарської діяльності підприємства, визначенні пріоритетів цільових напрямів фінансових розслідувань.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку ринкових

відносин, особливо значущою галуззю знань, що стоїть на стику юриспруденції, обліку і аудиту, статистики, психології, менеджменту, судової бухгалтерії стає форензік (forensic accounting), який розуміється як фінансове розслідування.

Відповідно до практики вітчизняного законодавства, кожний економічний суб'єкт зобов'язаний організувати і проводити внутрішній контроль ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, який у поєднанні з методологією форензік дозволяє впровадити нові методики фінансових розслідувань для їх застосування у вітчизняному економічному просторі.

З метою формулювання економічного змісту фінансових розслідувань, в контексті форензік, здійснимо ретроспективний аналіз ознак фальсифікацій та мотивування до них відомих вчених-економістів. Так, Т. В. Голден зосереджує увагу на тому, що при наданні форензік-послуг необхідно досліджувати психологію шахрайства, зрозуміти, яким чином суб'єкт приймає рішення про вчинення фінансового злочину і які чинники на підприємстві створюють передумови для виникнення ризику зловмисних дій. Т. В. Голден виявляє потенційні помилки, які можуть здійснювати керівництво і аудиторі, підозрюючи співробітників в неправомірних діях. Однією з найважливіших складових форензік, на його думку, є проведення інтерв'ю. Крім того, автор вважає, що необхідно оцінювати доцільність передачі матеріалів за результатами розслідування в слідчі органи і формує на основі американської судової практики критерії такої оцінки [1]. С. Л. Скалак значною мірою концентрується на схемах спотворення звітності, підкреслюючи, що їх знання в процесі аналізу необхідні для виявлення шахрайства [1]. М. М. Клайтон займається питаннями методики форензік: формування плану проведення, методики збору і захисту інформації, а також перераховує основні ознаки зловживань. Автор розглядає аналіз баз даних як невід'ємну технологію фінансового розслідування і пропонує способи тестування даних [1]. Інші автори видання «A guide to forensic accounting investigation» звертають увагу на проблеми взаємодії форензік і внутрішнього аудиту (Д. Д. Бартолуччі), а також розкриття фактів шахрайства стосовно виручки і доходів (Дж. Дж. Френк, Д. Дженсен) [1]. Доктор Дж. А. Меннінг, практикуючий фахівець і дослідник шахрайства, в своїй роботі «Financial investigation and forensic accounting», крім вивчення питань застосування аудиторського та аналітичного методів в форензік, підходить до даної сфери знань з боку економіки злочинів, маючи на увазі раціональність злочинця і його вибір на користь зловживань.

На думку професора судової криміналістики технічного університету Колорадо Г.А. Паско, ідеї якого відображені в роботі «Criminal financial investigation», форензік повинен включати непрямі методи доказів шахрайства (експертизу паперових документів, їх огляд на наявність перших ознак підробок) [2].

Доктор С. К. Дута, професор обліку, фінансового законодавства і оподаткування в університеті Нью-Йорка в роботі «Statistical techniques

for forensic accounting: understanding the theory and application of data analysis» концентрується на застосуванні в форензік статистичних та аналітичних методів аналізу фінансової звітності, а саме дискретного і безперервного розподілу ймовірностей, теорії і методів відбору [3].

Для вивчення і аналізу особливостей форензік, необхідно точно розуміти, що охоплює дане поняття. Фінансове розслідування (financial investigation / forensic accounting) [4, с. 112] перш за все, в широкому розумінні, це ефективний інструмент, застосування якого дозволяє значно знизити ризики вчинення фінансових злочинів. Форензік (forensic accounting) – комплексне всебічне дослідження фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта, мета якого полягає у виявленні різних фактів шахрайства, фінансових махінацій, інших неправомірних дій, як з боку управлінського апарату, так і з боку інших співробітників, а також інших третіх осіб, крім того запропонувати систему заходів щодо їх мінімізації [5, с. 113].

З метою практичного застосування даного підходу виявлення зловживань розглянемо основні підходи і методи проведення аналізу форензік, які умовно можна розділити на наступні етапи:

Попередній етап, що включає виконання наступних дій:

1. Проведення попередньої експертизи бізнесу клієнта: історію функціонування підприємства, спрямованість діяльності, його розмір, а також прес-релізи. На підставі дослідження організаційної структури складаються органіграми для з'ясування розподілу повноважень і обміну інформацією. Первинна оцінка також включає визначення типів можливих ризиків шахрайства, виходячи з можливості отриманої інформації.

2. Визначення взаємовідносин з контрагентами та перевірка можливих конфліктів. У західній практиці ця дія є однією з трьох адміністративних заходів на попередньому етапі (relationship review and conflict check) [1, с. 297]. Її зміст полягає у перевірці існуючого зв'язку і виявленні потенційних конфліктів.

3. Підготовка спеціального листа клієнту. Спеціальний (Engagement letter) лист – друга адміністративна міра на попередньому етапі [1, с. 297], що включає обов'язкові елементи, які містять необхідну інформацію: набір послуг, що надаються, цінова політика, звіти аудиторських перевірок і інша інформація, що може містити складові для проведення фінансового розслідування, виходячи з перших двох дій.

4. Узгодження схеми взаємодії з клієнтом. Сторони детально обговорюють умови, необхідні для початку фінансового розслідування (тимчасові рамки, доступ до інформації, можливість відриву співробітників від виробництва та ін.). Час проведення перевірок і винесення результатів залежить від характеру зловживання, його локалізації та збору достатньої кількості інформації. Тому зацікавлений суб'єкт не може обмежувати тимчасові рамки і повинен бути готовим до тривалого пошуку і процесу підтвердження фактів шахрайства.

5. Угода про платіжний цикл. Оплата послуг

Форензік (Billings / fees) – третій адміністративний захід підготовчого етапу. Швидше за все, компанія, що надає послуги з фінансових розслідувань, попередньо не визначить рахунок за свої послуги, форензік-сервіс в основному практикує платіжний цикл, тобто оплату за певну фазу виконаної роботи або тимчасової період (день, тиждень) [1, с. 298].

Аналітичний етап. На даному етапі відбувається збір і аналіз отриманої від клієнта інформації. В ході другого етапу послідовність здійснюваних дій виглядає наступним чином:

1. Проведення інтерв'ю із співробітниками клієнта, що вимагає високої підготовки, пошуку потрібного стилю і манери спілкування [5]. Інтерв'юер також повинен попередньо отримати початкові відомості про співробітників, з метою визначення загального типу проведення, що має принципову різницю [1, с. 287]: the information-seeking interview – легке інтерв'ю, мета якого – отримати необхідну інформацію від співрозмовника; the admission-seeking interview – найбільш складний вид інтерв'ю, спрямований на визнання співрозмовника в неправомірних діях.

2. Виконання аналітичних процедур. Після отримання необхідної інформації форензік-експерт приступає до складної і тривалої стадії аналітичних процесів: аналіз політик і регламентів підприємства; аналіз основних бізнес-процесів; аналіз системи внутрішнього контролю.

Аналітичні процедури визнані одними з найбільш дієвих методів розслідування, коли предмет розслідування, швидше за все, повинен бути відображений в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Дані процедури є головними для більшості видів економічних злочинів, і, відповідно, спеціаліст стикається з розслідуваннями, в яких вони необхідні. Аналітичні методи мають спільну мету виявлення несподіваних зв'язків, тому, в даному сенсі вони можуть бути корисні на початку розслідування, щоб допомогти його логіці [6].

У міру того, як просувається розслідування і стають зрозумілими шахрайські схеми, аналітичні процедури можуть також використовуватися для визначення областей подальшого розслідування. Зважаючи на великий обсяг угод, що здійснюються кожного дня, не представляється можливим вивчення управління кожної угоди, тому, здебільшого, аналітичні процедури зосереджені на окремих елементах фінансової звітності, які могли бути «перекручені» в результаті шахрайства.

Отже, поєднання аналітичних методів з інтуїтивними процесами створює логічну основу для виявлення ознак шахрайства. При розробці ефективних аналітичних процедур здійснюються наступні дії: будується система очікувань; визначається наявність істотного відхилення від очікувань, обчислюється різниця.

Побудова системи очікувань. Щоб побудувати систему очікувань, необхідно розглянути наявну інформацію: різні результати за всю історію діяльності, галузеві тенденції, прогнози різних сум, загальні економічні умови. Збіг рахунків балансу з історичними результатами може не мати логіки.

Необхідно враховувати чинники зовнішнього середовища, які могли б допомогти пояснити, чому відповідність з попередніми показниками в минулі роки різняться [1, с. 320]. Досвід також показує, що очікування керівництва, які полягають лише в досягненні бажаних показників в звіті про прибутки і збитки, можуть привести до шахрайської діяльності у фінансовій звітності, яка залишається непоміченою саме тому, що очікування буде виправдано.

Наявність істотного відхилення. Щоб визначити, що результат є істотним на відміну від очікувань, здійснюється аналіз сальдо рахунку, розглядається ризик спотворення, пов'язаного з цим сальдо, і навіть елементи управління [1, с. 320]. Кожен з цих чинників може вплинути на визначення суттєвої різниці. При розгляді питання про визначення істотних відмінностей враховуються суми як всієї фінансової звітності, так і невеликі операції в рядках бухгалтерського балансу, які також можуть зробити істотний вплив на фінансову звітність загалом.

Обчислення відхилень. Щоб обчислити різницю застосовується математичний аналіз або аналітичні процедури, що спираються на повноту базової інформації, на якій ґрунтується аналіз [1, с. 320]. Шахрайські угоди зазвичай не проходять через систему стримувань і противаг: включення або виключення пункту, узгоджується між відповідною реєстрацією господарських операцій, виступаючи загальним методом для приховування.

Отримання роз'яснень від керівництва і співробітників. Для дослідження різниці в цілях формулювання висновків, форензік розглядає питання про отримання роз'яснень від керівництва, що стосуються виявлених відмінностей. Пояснення повинні бути підтвержені доказами або іншими співробітниками компанії не в фінансово-звітному ключі [1, с. 321].

Дослідження та аналіз баз даних. Data mining (інтелектуальний аналіз даних) використовується за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення для визначення і перегляду незвичайних тенденцій даних. Незалежно від розміру підприємства, їх більшість тримають дані транзакцій в електронних форматах [7, с. 254].

У сучасних компаніях застосовуються комплексні ERP-системи, в яких зберігаються величезні масиви даних логістики, бухгалтерського обліку, юридична і комерційна інформація, відомості про співробітників, а також інші дані. Такі ERP-системи дозволяють писати програми для систематизації і вивантаження потрібних даних, необхідних для аналізу.

Специфіка будь-якого запиту даних, як правило, залежить від характеру організації і його систем, а також від характеру потенційного шахрайства. Загальний список перевірки повинен включати наступні дії [3, с. 27]:

primary key (первинний ключ) – найбільш важливим елементом будь-якого вилучення даних є первинний ключ, який представляє собою поле, яке ідентифікує кожен запис в наборі даних;

foreign keys (зовнішні ключі) – використовуються, коли дані представляють собою

більш ніж одну таблицю, вони забезпечують зв'язок їх власних таблиць з первинним ключем іншої таблиці;

lookup tables (таблиці пошуку) – в той час як зовнішні ключі часто присутні в добуванні основних даних, відповідна довідкова таблиця відсутня;

row count (контроль рядків) – кількість витягнутих з бази рядків має збігатися з кількістю рядків, запитуваних у клієнта;

hash totals (контрольне підсумовування) – кількості, отримані підсумовуванням елементів, витягнутих з масивів даних повинні збігатися з сумами, запитаними у керівництва. Це буде доказом того, що дані не були скомпрометовані від системи клієнта в базу дослідження;

data specification/data dictionary (специфіка даних/словник даних) – адміністратор системи має забезпечувати короткий опис кожного поля всередині таблиць. Це виключає можливість неточних розрахунків, якщо існують сумніви на рахунок змісту ключових полів;

extraction specification (підтвердження даних) – якщо результати вилучення видаються за запитом.

Оціночний етап. На третьому етапі відбувається виявлення і оцінка недоліків в системі внутрішнього контролю, в процесі якого вивчаються головні складові даної системи – контрольне середовище, оцінка ризиків, контроль діяльності, інформація, комунікація і моніторинг.

Контрольна середовище (the control environment) основа для всіх інших компонентів внутрішнього контролю, забезпечуючи дисципліну і організаційну структуру, а також обізнаність про дії персоналу [1, с. 39].

Форензик вивчає чинники контрольного середовища, виявляючи «слабкі місця». В ході фінансового розслідування оцінюються цілісність середовища управління, етичні цінності і компетентність співробітників організації, філософія і стиль роботи керівництва, підхід керівництва до призначення повноважень і відповідальності, а також політика розвитку і організації роботи персоналу.

Оцінка ризиків (risk assessment) – важливий елемент, оскільки компанія має потребу в ефективній методиці оцінки ризиків для визначення способу управління і контролю за ними. Вивчення експертами економічного клімату, в якому знаходиться підприємство, галузевих умов, а також операційного циклу необхідно для винесення рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління ризиками органами внутрішнього контролю [1, с. 39].

Контроль діяльності (control activities) визначається в рамках всієї організації на всіх рівнях і у всіх функціях, сприяючи тому, щоб політика, процедури та інші директиви управління дотримувалися на належному рівні [1, с. 40]. Доводиться оцінити ефективність внутрішньо-фірмових нормативних актів, проведення перевірок, а також контролю за діяльністю співробітників і розподілом обов'язків.

Інформація та комунікації (information and communication) актуальні в тому відношенні, що успіх роботи та управління бізнесу, як правило, вимагає підготовки і передачі необхідної і своєчасної

інформації. Ця функція спирається частково на інформаційні системи, які формують звіти та містять оперативні, фінансові дані, необхідні для прийняття обґрунтованих рішень. Комунікації повинні бути всеосяжними, мати структуру вертикально-горизонтального типу в рамках всієї організації так, щоб співробітники розуміли взаємозв'язок [1, с. 40].

Форензик направлений на дослідження всіх потоків інформації всередині підприємства, а також взаємодії з зовнішніми сторонами, такими як клієнти, постачальники, що регулюють органи, інвестори, і іншими зацікавленими особами. В результаті такої оцінки оцінюється якість існуючих зав'язків, що можуть вони створювати підґрунтя для виникнення шахрайства, і готують пропозиції з регулювання процесу обміну інформацією.

Моніторинг (monitoring) важливий, оскільки управлінський апарат слід регулярно оцінювати, як систему внутрішнього контролю з метою пошуку вдосконалення [1, с. 40]. Форензик, в свою чергу, спрямований на тестування системи внутрішнього моніторингу на предмет сприйнятливості до змін і розробляє методи підвищення її ступеня.

За підсумками оцінки системи внутрішнього контролю, а також виходячи з результатів проведення інтерв'ю, аналітичних процедур і дослідження баз даних, форензик може здійснювати огляд первинних документів для виявлення перших ознак зловживань, а також прийняти рішення про необхідність призначення експертизи з метою виявлення підробок і встановлення відповідного факту. Дані заходи проводяться для одержання достатніх доказів обвинувачення в шахрайстві.

Отже, після проведення перших трьох етапів фінансового розслідування, форензик встановлює факт шахрайства співробітників або вказує на ризикові дії можливого фінансового злочину під час функціонування економічного суб'єкта. Наступним та завершальним етапом проведення форензик виступають рекомендації щодо подальших дій та складений звіт.

Надання рекомендацій. Після того як встановлено факт шахрайства та виявлено загрози виникнення фінансових злочинів, настає етап розробки рекомендацій щодо внесення змін в систему внутрішнього контролю з метою запобігання зловживань. На даному етапі створюється спеціальна система управління ризиками, пропонуються шляхи вдосконалення роботи з програмними продуктами.

З урахуванням виявленого факту шахрайства та особливостей функціонування економічного суб'єкта моделюються можливі сценарії виникнення фінансових злочинів, а також звертається увага на потенційно помилкові дії, які можуть бути здійснені керівництвом при підозрі співробітників в шахрайстві. Крім того, можуть бути надані роз'яснення про доцільність передачі доказів по виявленому злочину до судового провадження. Рекомендації можуть включати аспекти ключових компетенції, що мають бути наділені певні співробітники.

Заключний етап (звітний). Форензик – сервіс фінансового розслідування, за підсумками виконаної роботи, повинен документально зафіксувати всі дії, які

виконувались в процесі надання послуг, а також результати цих процесів і запропоновані рекомендації. Всі складені звіти в процесі розслідування, необхідна документація на паперових носіях, докази скоєння шахрайства, а також винесені рекомендації зшиваються в одну справу, а аркуші нумеруються.

Перелік можливої звітної документації, представлений наступним чином: звіт про проведення інтерв'ю; звіт про проведення аналітичних процедур; звіт за результатами аналізу баз даних; звіт про встановлені факти шахрайства з доказами; узагальнення докладних матеріалів про ризики шахрайства і їх величини; перелік недоліків внутрішнього контролю процесів і результатів; можливі сценарії і схеми шахрайства; рекомендації про систему управління ризиками; рекомендації про застосування програмних продуктів; звіти, що містять інші винесені рекомендації.

Отже, за результатами представлених звітів, можна помітити, що у замовників форензик, можуть виникати різні підозри щодо компетентності співробітників, достовірності звітності, випадків різних шахрайських дій, наявності істотних ризиків їх виникнення, слабких місць в управлінні організацією. У зв'язку з цим з'являється підґрунтя для застосування різноманітних підходів і методів, що дозволяє їх комбінувати, вдосконалювати комбінації, а також синтезувати нові.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Важливо відзначити, що послуги форензик

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Golden, T. W., Skalak, S. L., Clayton, M. M. A guide to forensic accounting investigation. – Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 2006. – 565 p.
2. Pasco, G. A. Criminal financial investigation: the use of forensic accounting techniques and indirect methods of proof. – Broken Sound Pkwy NW Boca Raton, Florida: CRC Press, 2013. – 295 p.
3. Dutta, S. K. Statistical techniques for forensic accounting: understanding the theory and application of data analysis / Saurav K. Dutta. – Upper Saddle River, New Jersey: FT Press, 2013. – 400 p.
4. Albrecht, W. S., Albrecht, C. C., Albrecht, Ch. O. Forensic accounting. – Andover, Hampshire: South-Western cengage learning, 2012. – 667 p.
5. Davis, Ch., Farrell R., Ogilby, S. Characteristics and skills of the forensic accountant // The American institute of certified public accountants. – URL: <http://www.aicpa.org/InterestAreas/ForensicAndValuation/Resources/PractAidsGuidance/DownloadableDocuments/ForensicAccountingResearchWhitePaper.pdf>.
6. Freeman, Sh. How forensic accounting works // Howstuffworks: a division of the research engine InfoSpace. – URL: <http://science.howstuffworks.com/forensicaccounting.htm>.
7. Silverstone, H., Sheetz, M. Forensic accounting and fraud investigation for non-experts. – Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 2007. – 306 p.
8. Weaver, L. Forensic auditing // The association of chartered certified accountants. – URL: http://www2.accaglobal.com/documents/forensic_auditing.pdf.

REFERENCES

1. Golden, T. W., Skalak, S. L., Clayton, M. M. (2006). A guide to forensic accounting investigation. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons [in English].
2. Pasco, G. A. (2013). Criminal financial investigation: the use of forensic accounting techniques and indirect methods of proof. Broken Sound Pkwy NW Boca Raton, Florida CRC Press [in English].
3. Dutta, S. K. (2013). Statistical techniques for forensic accounting: understanding the theory and application of data analysis. Upper Saddle River, New Jersey: FT Press [in English].
4. Albrecht, W. S., Albrecht, C. C., Albrecht, Ch. O. (2012). Forensic accounting. Andover. Hampshire: South-

Western cengage learning [in English].

5. Davis, Ch., Farrell, R., Ogilby, S. Characteristics and skills of the forensic accountant. The American institute of certified public accountants. Retrieved from: <http://www.aicpa.org/InterestAreas/ForensicAndValtion/Resources/PractAids/Guidance/DownloadableDocuments/ForensicAccountingResearchWhitePaper.pdf> [in English].

6. Freeman Sh. How forensic accounting works. Howstuffworks: a division of the research engine InfoSpace. Retrieved from: <http://science.howstuffworks.com/forensicaccounting.htm> [in English].

7. Silverstone, H., Sheetz, M. (2007). Forensic accounting and fraud investigation for non-experts. Second edition. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons [in English].

8. Weaver, L. Forensic auditing. The association of chartered certified accountants. Retrieved from: http://www2.accaglobal.com/documents/forensic_auditing.pdf [in English].

Соломина Анна Валерьевна. ФОРЕНЗИК – ИНСТРУМЕНТ ФИНАНСОВОГО РАССЛЕДОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Отсутствие системы внешнего и внутреннего контроля может пагубно сказаться на бизнесе – по оценкам экспертов, украинские предприятия теряют около трети годовой выручки. Но, как известно, любое правонарушение оставляет финансовый след. Проанализировать внутреннюю среду предприятия, в частности выявить мошеннические схемы, сомнительные сделки, нечистых на руку сотрудников путем исследования первичной документации, а также изучить внешнюю среду (потенциальных контрагентов, связанных лиц, динамику роста финансового состояния топ-менеджмент компании и их аффилированных лиц) позволяет такой относительно новый для Украины инструмент, как форензик. Целью статьи является обоснование путей использования и внедрения услуг форензик в обеспечение хозяйственной деятельности предприятия, определение приоритетов целевых направлений финансовых расследований. Основные результаты исследования освещены с помощью диалектического метода относительно познания экономических явлений и теоретических основ, системного подхода. В статье поднимаются актуальные для отечественной экономики вопросы организации и проведения форензик – расследование финансового мошенничества предприятий. Рассмотрены его теоретические основы, природа и виды мошенничества, этапы и основы методики проведения. Обосновано, что в современной понимании «форензик» это комплекс мероприятий системы контроля. С одной стороны, эти меры направлены на предотвращение совершения противоправных действий, осуществляемых должностными лицами компании (менеджментом), а также на прекращение злоупотребления служебным положением. С другой стороны, они направлены на расследование фактов мошенничества, в результате которых репутации предприятия был нанесен ущерб или же это повлекло за собой существенные финансовые потери. Полученные результаты исследования являются основой продолжения работы над методологией, которая должна быть максимально адаптирована к формату управления риском финансовых злоупотреблений и нейтрализации его последствий. Перспективы дальнейших исследований заключаются в разработке практических аспектов формирования системы безопасности в контексте анализа поведенческих индикаторов мошенничества и методологии интеллектуального анализа данных при использовании специализированных инструментов.

Ключевые слова: форензик; мошенничество, методы финансового расследования, внутренний контроль, проведение интервью, аналитические процедуры, интеллектуальный анализ данных.

Solomina Anna V. FORENSIC IS AN ENTERPRISE ACTIVITY FINANCIAL INVESTIGATION TOOL

The absence of a system of external and internal control can have a detrimental effect on business – according to experts, Ukrainian enterprises lose about one third of annual revenues. It's known that any offense leaves a financial trace. New tool for Ukraine – forensic – allows to analyze an internal environment of an enterprise, to detect fraudulent schemes, suspicious transactions, dishonest employees studying the primary documentation, as well as to study an external environment (potential counterparties, related persons, dynamics of company top management and their affiliates financial growth). The purpose of the article is to justify ways of using and introducing forensic services in providing economic activity of the enterprise, identifying the priorities of the target areas of financial investigations. The main results of the study have been illustrated with the help of dialectical method of studying economic phenomena and theoretical principles, systemic approach. The article deals with the issues of organization and conduct of forensic – the investigation of financial fraud of enterprises – relevant for the national economy. Its theoretical foundations, nature and types of fraud, stages and bases of the method of conducting have been considered. It has been proved that in the modern sense, "forensic" is a complex of control system measures. On the one hand, these measures are aimed at preventing the commission of unlawful actions committed by the officials of the company (management), as well as the termination of abuse of office. On the other hand, they are aimed at investigating fraud, which resulted in damage to the company's reputation or material financial loss. The obtained results of the study are a prerequisite for prolonging the work on the methodology, which should be as much as possible adapted to the format for managing the risk of financial abuse and neutralizing its consequences. The prospects for further research are to develop practical aspects of the security system in the context of analyzing behavioral fraud indicators and the methodology of data mining through the use of specialized tools.

Key words: forensic; fraud, methods of financial investigation, internal control, interviews, analytical procedures, intellectual data analysis.

Одержано 17.10.2018 р.